

РЕЦЕНЗИЯ

на трудовете

на доц. д-р Ивайла Любомирова Попова

за придобиване на академичната длъжност

професор.

по конкурс обявен в ДВ № 50/15.06.2018 г.

Ивайла Попова е доктор по история от 2001 г., след защитата на дисертационен труд на тема “Византийски интелектуалци в културата на Италия – втората половина на XIV – началото на XV в.”. Оттогава тя е главен асистент в катедрата “Стара история, Тракология и Средновековна история” в Исторически факултет на СУ “Св. Климент Охридски“.

Тя получава научното звание доцент през 2006 г. Научните ѝ публикации от тогава и до днес са значителни по брой и приноси като тематика. На първо място бих искала да поставя нейната монография „Средновековните Балкани през погледа на европейски пътешественици (14-15 в.)“, София 2018. Интересът към описанията на пътувания през Средновековието нараства сериозно с времето. Първите итинерарии на поклонници демонстрират едновременно любопитство и преклонение и са ориентирани предимно върху вътрешното преживяване. С течение на времето любознателността започва да надделява, започват да пишат хора, чиито описания подпомагат техните занимания, включително мисионери, търговци и кралски пратеници. В своя труд И. Попова е превела и интерпретирала част от текстовете на 35 такива произведения. Авторите са с различен етнически и социален произход. Основната част от тях разказват своите поклонничества в Светите земи, неколцина са кралски и

папски пратеници на Изток и няколко са направили „географски описания“ в сумарен вид на определени територии, една литературна форма, която от 14 в. нататък придобива все повече последователи. Балканският полуостров е в началния етап от пътуването на Изток, а и в разглеждания период е все още достъпен, което предполага, че въпросните автори познават земите, за които пишат по автопсия, а това от своя страна би могло да води до претенции за повече достоверност на описанията. Тематичната структура на изложението е много подходяща. Тя позволява да се групират и оценят сведенията във всеки един от авторите и, при евентуално сравнение, да се направят съответните изводи. Първата глава е посветена на географията и историята на областите, през които са преминали пътешествениците. Сведенията са акуратно ексцерпирани, но, струва ми се, авторката е изпуснала една чудесна възможност да съпостави сведенията за някои макротопоними, които и в този, и в предходните периоди, са доста подвижни – Склавония, България, Влахия и т.н. Интересът на писателите към историята на намиращите се по пътя селища всъщност е твърде повърхностен в сравнение с описанията на светите места, Рим и Константинопол и обикновено се свежда до това да се съобщи античния топоним и да се споменат някои по-знайчими постройки – антични и съвременни им. Впрочем тенденцията да се връща читателя в миналото на градовете е още от 12 в., когато е създадена кигата „Чудесата на Рим“, която има свои читатели чак до Новото време.

Втората глава най-общо казано е посветена на балканския град – топография, фортификация, организация на управлението, споменават се честите турски набези и притесненията на населението от тях. Специално място (съвсем заслужено) е отделено на Константинопол, който не е просто поредният балкански град, а все още е мегаполисът с имперска слава. Третата се занимава с местните светини – църкви, мощи, реликви.

Към тази глава има апендикс, посветен на езика и религията на населението, към който е приложен и речник на местните думи, записани от пътешествениците.

В четвъртата глава И. Попова коментира познанията на авторите за населението на областите, през които са пътували. Извън славяноговорящите и гръцкоговорящите се споменават и албанци, евреи и цигани. Обърнато е внимание на препитанието на местните жители – отглеждането на лозя, производството на вино, градинарство, животновъдство, и , специално в Морея, производство на коприна. В края на книгата има едно много полезно приложение, което изрежда трудностите по пътя. Авторката се е спряла а информацията за болести, които пречат пътя – на първо място чумата, заради която понякога се променя маршрута. Други основни неудобства при пътуването по море са безветрието и бурите, които могат не само да променят времетраенето на пътуването, но и да го прекъснат напълно. В това отношение притесненията напълно съответстват на страховете от предходните времена. Третият затормозяващ фактор, според авторката, е т. нар. „турски страх“, който има за аналог предишния страх от сарацинските пирати. Със сигурност може да се твърди, че изследването на доц. Попова показва един не добре познат у нас аспект на познанието на средновековните европейци за Балканите и в този смисъл научният му принос е безспорен.

За периода 2006 – 2018 година И. Попова е публикувала 29 статии и студии и има три под печат. Интересът ѝ към пътешествениците и техните произведения доминира – 24 от публикувани и трите под печат са свързани именно с тази тема. В статията си „Балканите и българите през погледа на западния човек 13-15 в.“ в сравнителен план се проследява информацията, предадена от текстовете за някои български градове и се обръща внимание доколко пътешествениците са ангажирани с проблемите

на християнското население и евентуалната възможност то да участва в бъдещи кръстоносни походи. Сведенията за реликви, мощи и антични паметници също са обект на интереса на авторката. Изследванията ѝ са обстоятелствени и прецизни и позволяват да се направи реална оценка на познанията и манталитта на средновековните западноевропейци, минавали през земите на Балканите. Другата група статии се занимава с произведенията на италиански хуманисти от 15 в., най-вече с литературното наследство и личността на Енеа Силвио Пиколомини (папа Пий II). Вниманието ѝ е насочено към автобиографчното му съчинение „Коментарии“, в което е разкрита задкулиската процедура по избора на папа, значението на личните отношения, принципа на интригите и умението на самия Енеа да се наложи като подходящ избор. Не е необходимо да изреждам тук всички заглавия, достатъчно е да изкажа положителното си мнение за тяхното изложение и заключенията направени в тях.

И. Попова представя и един учебник по история и цивилизации за 6 клас (2017) издаден в съавторство от издателство „Архимед и Диоген“. От приложения списък се вижда, че нейните статии и книги са цитирани минимум 26 пъти (реално цитациите са непреброими, т.е. очаква се да са повече), което е добра индикация за оценките за нейния труд.

Преподавателската дейност на И. Попова обхваща доста широк диапазон от теми, но все пак акцентът пада върху заниманията ѝ с културата на средиземноморското Средновековие (особ. Италия и Византия). Води общ курс *Средновековна обща история* (лекции); спецкурсове *Средновековният Университет* (бакалавърски), *Византия – Италия. Интелектуални взаимодействия през епохата на Ренесанса* (бакалавърски), *Ренесансовото Папство и Балканите през XV в.* (бакалавърски), както и курсове в магистърските програми – *Балканите*

между Изтока и Запада през XIV - XV в. – културна типология
Дипломацията през Късното Средновековие (Византия – Западна Европа)
Жената през Средновековието, Култура на Палеологова Византия,
Източното Средиземноморие XIII – XV в. – контактна зона , Изкуството
на Италианския Ренесанс .

През разглеждания период има една специализация (2009г.) в
Университета в Мюнхен, Германия, Институт по византистика,
Философски Факултет, стипендия от фондация „Александър фон
Хумболт“ под научното ръководство на проф. Албрехт Бергер.

През 2011 – 2012 ръководи магистърската програма „Средновековното
общество – идеология, политика, култура“

В периода 2012 – 2015 – магистърска програма „Средиземноморски
култури и цивилизации: Античност и Средновековие“

В периода 2016 – 2018 – магистърска програма „Античност и
Средновековие“.

Има и четирима успешно защитили докторанти.

Доц. Попова активно участва в международни конференции – **2007** -
Международна научна конференция *Central and South-East Europe and the*
Ottoman invasion 14th – 15th cc., организирана от ИФ на СУ, Унгарски
културен институт в София, Полски Културен институт в София; **2011** -
XXII международен конгрес по Византистика, София; **2012** -
Международен българорумънски колоквиум – *Voyager et échanger dans les*
Balkans (XVe – XIXe siècles) Пътувания и диалози на Балканите – 15 – 19
в.; **2013** - Трети Международен конгрес по Българистика; **2015** - XI
Международен конгрес по Балканистика – Югоизточна Европа и
Европейската интеграция; **2015** - Българо-сръбска научна конференция в

Институт по Балканистика при БАН – Средновековните Балкани: контакти и обмен; българо-румънски колоквиум на тема На север и на юг от Дунав: търговци, мисионери, пътешественици XV- XVII в. **2017** - Шеста международна конференция „Балканите – език, история, култура“, Търново; **2018** - Международна научна конференция „Памет и забрава“, Кюстендил, както и в редица национални.

Тя е ръководител на проекти на СУ – „Мултикултурното пространство на балканския град по Долен Дунав и Via Diagonalis“. Проект по НИС при СУ “Св. Климент Охридски; „Етноконфесионални взаимоотношения на Балканите: поглед отвън и отвътре“, проект по НИС при СУ “Св. Климент Охридски”; „Европейският поглед върху регионите на Видин, Варна, Пловдив през Средновековието” по договор с НИС при СУ “Св. Климент Охридски”, „Граници, култури, идентичност“ – проект по НИС. В тези проекти взимат участие студенти от специализацията по средновековна обща история.

Участва и в проекти към фонд „Научни изследвания“ към МОН – „Подобряване на достъпа до образование и обучение за студенти в магистърските програми на Исторически факултет на СУ „Св. Климент Охридски“ чрез развитие на електронни форми на дистанционно обучение. ОП „Развитие на човешките ресурси 2007- 2013“ „Подобряване на достъпа до образование и обучение за студенти в магистърските програми на Исторически факултет на СУ „Св. Климент Охридски“ чрез развитие на електронни форми на дистанционно обучение. ОП „Развитие на човешките ресурси 2007- 2013“ – проект към ФНИ.

От изложеното до тук става ясно, че тя напълно покрива изискванията за получаваеото на академичната длъжност професор. Нейните научни разработки имат несъмнена стойност, те са признати и цитирани от научната общност, преподавателската ѝ дейност е достатъчна като обем и

безспорна като качество. Тя също така участва и в различни научни начинания с колеги и студенти.

Всичко това ми дава достатъчно основания да посоча пред уважаемото научно жури моето положително отношение към нейния избор за професор.

София 10 ноември 2018

Проф. дин Красимира Гагова